

Een initiatief van de maatschappij en Rabobank
verbindend, inspirerend en vernieuwend

Maart 2016

Inhoudsopgave

Voorwoord	4
Samen concrete stappen zetten op weg naar een slagvaardig Nederland	6
Eerder in de toekomst aankomen	9
Landelijke bijeenkomst levert 'revolutionaire ideeën' op	12
(Goede) gezondheid staat overal op één	15
Voorspelbare én verrassende speerpunten uit de regio's	17

Uitgave van: "De Maatschappij"

Tekst en redactie:

Jacques Geluk (Geluk journalistiek)

Hans van der Eerden, Nico van Grieken en Huib Verhoeven (De Maatschappij)

Hans Stegeman en Dick Scherjon (Rabobank)

maart 2016

Voorwoord

De leden van dertien departementen van De Maatschappij hebben in 2015 gediscussieerd over de toekomst van hun stad en regio. Dat heeft talloze ideeën en speerpunten opgeleverd, die in november – tijdens de landelijke bijeenkomst in het hoofdkantoor van onze partner Rabobank – de eerste contouren hebben laten zien van een Perspectief voor (heel) Nederland. Dat is prachtig, maar zeker geen eindresultaat.

Onze leden en vertegenwoordigers en relaties van de lokale Rabobanken hebben met aanstekelijk enthousiasme en in groten getale deelgenomen aan de regionale bijeenkomsten. Ik twijfel er daarom niet aan dat onze overige departementen in 2016 zullen volgen. Daarnaast zie ik dat, ook buiten De Maatschappij, een steeds breder deel van de samenleving gaat meedenken en met nieuwe ideeën komt over hoe Nederland er in 2025 idealiter zou moeten uitzien op maatschappelijk en economisch gebied. Zeker over de weg er naartoe, die minstens zo belangrijk is.

Dit initiatief is in 2014 tot stand gekomen na een oproep van toenmalig SER-voorzitter en huidig Rabobank-CEO Wiebe Draijer. Hij riep op om ‘tot in de haarvaten van de samenleving’ te discussiëren over de toekomstige groei in Nederland, in de breedste zin des woords. Dat openbare debat verspreidt zich nu als een olievlek over Nederland, wat op zich al perspectieven biedt voor een betere toekomst. Ik hoop dat deze uitgave de animo en het enthousiasme daarvan deel te willen uitmaken verder aanwakkert. Krachtenbundeling versterkt immers de dialoog over ons aller toekomst. Samen komen we wellicht op ideeën, die net het verschil kunnen maken.

Graag wil ik alle betrokkenen danken voor hun bijdrage. Ik noem in het bijzonder de bestuurders die in veel gevallen als gastheer optraden (van burgemeester Ahmed Aboutaleb in Rotterdam en Jozias van Aartsen in Den Haag tot aan zijn collega Andries Heidema van Deventer) en de Tweede Kamerleden Ronald Vuyk en Jan Vos. Prof. Peter Lieshout, voorheen werkzaam bij de WRR, reflecteerde op de uitkomsten. Allen hebben niet alleen bijgedragen aan de discussie, maar gaan ook met de resultaten aan de slag.

We zijn er als “De Maatschappij” trots op deze impuls gegeven te hebben.

Luuc Mannaerts,

voorzitter van de Nederlandsche Maatschappij voor Nijverheid en Handel

Enthousiaste start Perspectief voor Nederland

Samen concrete stappen zetten op weg naar een slagvaardig Nederland

De Maatschappij en Rabobank werken samen om Nederland in de toekomst slagvaardiger te maken. Tijdens dertien regionale bijeenkomsten* en een afsluitende landelijke bijeenkomst in het najaar van 2015 zijn honderden leden van De Maatschappij en relaties van de bank met een groot aantal ideeën en speerpunten gekomen. Samen leiden ze tot meer inzicht in en greep op toekomstige ontwikkelingen. Door meer partijen bij de discussie te betrekken ontstaat een nog relevanter Perspectief voor Nederland.

De werkwijze om een aantal thema's eerst regionaal te laten bespreken – en de resultaten op een landelijk platform uit te diepen – is als heel succesvol ervaren. Opvallend is het enthousiasme waarmee de leden van De Maatschappij tijdens de interactieve bijeenkomsten aan de slag zijn gegaan. Zij beschouwen het debat over de samenleving van 2025 – en de maatregelen en veranderingen die daarvoor nodig zijn – als zeer inspirerend. Ook medewerkers, klanten en relaties van de bank zijn blij met de mogelijkheid hun mening te kunnen uiten over belangrijke maatschappelijke thema's. Het heeft alle betrokkenen meer grip op de toekomst gegeven.

Verbreding

Om de impact te vergroten willen beide organisaties de discussie over het Perspectief voor Nederland verbreden. Verwacht wordt dat departementen van De Maatschappij die dit debat nog niet hebben opgepakt, dat na alle enthousiaste reacties alsnog doen. Ook een aantal lokale Rabobanken wil meedoen of heeft daar al plannen voor. Beide organisaties willen samenwerking zoeken met externe partijen, bedrijven, die deze discussie kunnen inpassen in hun strategie en kennisinstellingen. De Maatschappij en Rabobank willen nader onderzoeken of de gebruikte interactieve methode, waarbij deelnemers via laptops in eigen woorden aangeven welke problemen en oplossingen ze zien, wetenschappelijk voldoende is onderbouwd. Bovendien is het de bedoeling de projectorganisatie waar nodig te optimaliseren. Topprioriteiten, die de deelnemende organisaties op een jaarlijkse bijeenkomst vaststellen, moeten verder een zo stevig mogelijk fundament krijgen. In de nu in gang gezette tweede fase moet dat leiden tot concrete (regionale) uitvoering van enkele van de naar voren gebrachte ideeën.

* Bijeenkomsten hebben plaatsgevonden in Zutphen (Achterhoek), Amersfoort (Eemland), Den Haag, Middelburg (Zeeland), Utrecht, Dordrecht, Vlaardingen (Waterweg-Noord), Amsterdam, Rotterdam, Leiden, 's Gravenzande (Westhoek), Enschede (Twente) en Deventer (Salland)

Schrijfwijzer

De deelnemers aan de regionale bijeenkomsten hebben aan het begin van elke sessie per onderwerp een schrijfwijzer op hun scherm gekregen, met een beschrijving van het onderwerp en de toekomstverwachtingen. Deelnemende leden, relaties van de bank en eventuele nieuwe participanten bogen en buigen zich over zorg (gezondheid), onderwijs, mobiliteit en infrastructuur, technologie, sociale cohesie, welzijn, demografie, wereldtoneel, klimaatverandering, overheid en bestuur, werk en grondstoffen en voedsel. Het is, ook in 2016, de bedoeling dat zij ontwikkelingen, knelpunten en mogelijke oplossingen signaleren en vervatten in ideeën en speerpunten, die bijdragen aan een landelijk perspectief.

Mooiste terugkoppeling

“De mooiste terugkoppeling van dit traject is dat onze leden zich gehoord voelen en de noodzaak tot verandering onderschrijven. Samen gaan we nu werken aan een perspectief dat zich zal blijven ontwikkelen. Daarom was deze eerste landelijke bijeenkomst over het Perspectief voor Nederland eerder een start- dan een eindpunt”, aldus Luuc Mannaerts, voorzitter van De Maatschappij, na afloop van de door Dick Scherjon (Rabobank) geleide landelijke bijeenkomst. Wiebe Draijer, bestuursvoorzitter van de Rabobank, die in 2014 als voorzitter van de Sociaal-Economische Raad opriep tot een Groeidebat, legde daarmee de basis voor Perspectief voor Nederland. “Met deze discussie wil ik bewerkstelligen dat we niet concluderen dat we hét Perspectief voor Nederland hebben gevonden, maar dat we richtingen aangeven waarin ons land zich kan ontwikkelen.”

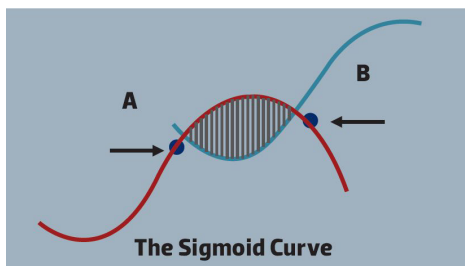

Waarom deze aanpak?

Eerder in de toekomst aankomen

Steeds opnieuw blijkt dat de toekomst moeilijk te voorspellen is. Dat komt omdat een trend wel onderkend wordt (zoals de bevolkingsopbouw, omdat we weten hoeveel kinderen er geboren zijn en dan weet je bij benadering hoeveel mensen er over 20 jaar in een stad zullen leven), maar niet de trendbreuk (bijvoorbeeld plotselinge migratiestromen). Als het om voorspellen gaat, zou je de trendbreuk op tijd willen herkennen.

Voorbeelden te over. De financiële crisis, de grote veranderingen op de woningmarkt, maar ook de recente geopolitieke ontwikkelingen heeft eigenlijk (bijna) niemand voorzien. Maar, als je terugkijkt, zijn die ontwikkelingen heel goed te begrijpen en is het vreemd dat we die niet hebben zien aankomen. Vreemd, omdat er in het verleden vaak signalen te herkennen zijn die de aankondiging zijn van zo'n ontwikkeling. Maar die signalen hebben we niet gezien. Kun je deze signalen eerder zien, kun je je beter op toekomst voorbereiden en kom je als het ware eerder dan concurrenten in de toekomst aan.

We kennen allemaal de levenscyclus van een product. Een ontwikkeling die je ook kan herkennen bijvoorbeeld in loopbanen van mensen. Vaak kom je er op punt B achter dat de markt voor een product is verdwenen, dat je carrière anders verloopt dan je je voorgesteld had. Hoeveel gemakkelijker was het geweest wanneer je in punt A de ontwikkeling had zien aankomen, en je de tijd

had genomen, de energie en het geld gebruikt om je voor te bereiden op een nieuwe toekomst. Wanneer je punt A tijdig kunt herkennen, kun je de verandering eerder inzetten en gebruik je de middelen (het gearceerde gebied) niet voor bijvoorbeeld een afvloeiingsregeling, maar voor het investeren in de toekomst. Op tijd aan de toekomst beginnen levert veel positieve krachten op en vermindert problemen en ongewenste neveneffecten (naar: Charles Handy, "The empty raincoat")

Er zijn veel experts die regelmatig uitspraken doen over de toekomst. Maar die experts hebben menig trendbreuk niet gezien. Daarom zijn we met het project "Perspectief voor Nederland" van start gegaan. We willen signalen uit alle richtingen en lagen van de samenleving opvangen, omdat

die signalen optellen tot een trendbreuk. En als we de signalen vanuit alle regio's van Nederland ophalen, dan ontstaat er een beeld. Dat was de insteek van het project dat "De Maatschappij" samen met Rabobank heeft opgestart. In de toekomst gaan we deze bijeenkomsten regelmatig herhalen. We kunnen dan bijvoorbeeld veranderingen in de tijd laten zien en ook steeds wisselende prioriteiten voor het komende jaar vastleggen.

Daarmee wordt het project groter en ambitieuzer. Het uitgangspunt blijft dat we gebruik maken van de grote diversiteit binnen onze samenleving en dat het product van die verscheidenheid ons een beeld en het perspectief voor Nederland oplevert (zie ook: Philip Tetlock, "Supervoorspeller").

Inzet van moderne technologie

De kern van het project is dat iedereen kan zeggen wat hij wil, en dat alles wat gezegd wordt bewaard blijft. Daarom is gebruik gemaakt van een brainstormtechniek – met behulp van computers – die volledige anonimiteit garandeert. Dit hulpmiddel zorgt er voor dat elk argument dat ingebracht wordt even belangrijk is, omdat niet van invloed is wie het gezegd heeft. De techniek maakt het mogelijk alle ideeën gemakkelijk te ordenen en we kunnen alle informatie van alle bijeenkomsten makkelijk samenvoegen. We kunnen ook vergelijken wat gezegd is, tussen verschillende regio's, maar ook in de tijd. Het gesprek tussen mensen blijft in onze aanpak enorm belangrijk, maar waarborgen dat alle ideeën even serieus genomen worden is evenzeer een belangrijk uitgangspunt van "Perspectief voor Nederland". Juist deze aanpak, waarbij iedereen zijn inbreng kon hebben, heeft bijgedragen aan het succes van dit programma.

Landelijke bijeenkomst levert 'revolutionaire ideeën' op

Geïnspireerd door de zoektocht naar het Perspectief voor Nederland in 2025 werkten meer dan honderd leden van De Maatschappij en medewerkers van Rabobank op 21 november 2015 in het Rabo-hoofdkantoor in Utrecht groepsgewijs aan de speerpunten die tijdens voorgaande regionale bijeenkomsten waren gedefinieerd.

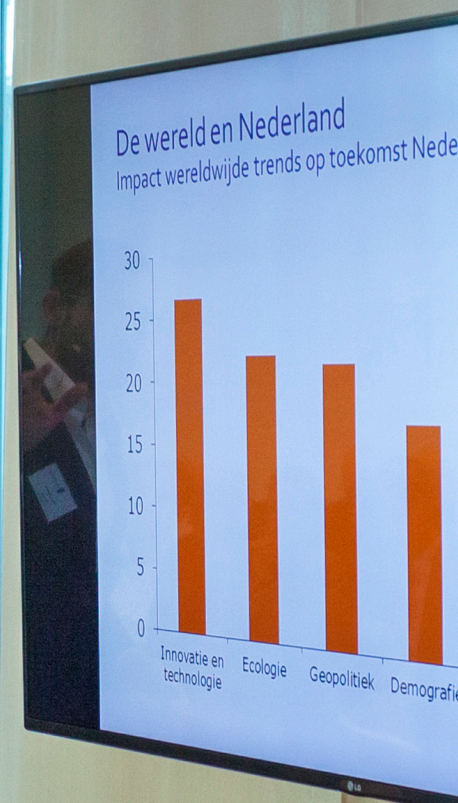
Na de positieve en inspirerende inleidingen van Luuc Mannaerts, voorzitter van De Maatschappij, en Wiebe Draijer, voorzitter van de Raad van Bestuur van Rabobank, discussiëren de deelnemers uitgebreid over de betekenis van alle regionale speerpunten voor een landelijk perspectief. Na afloop schrijven ze een paragraaf met daarin de volgens hen belangrijkste punten die de komende tien jaar aandacht behoeven. De daaropvolgende discussie tussen prof. Peter van Lieshout (Universiteit van Utrecht), de Tweede Kamerleden Jan Vos (PvdA) en Ronald Vuijk (VVD) levert, onder leiding van dagvoorzitter Dick Scherjon (Rabobank), prikkelende uitspraken op.

Kennisinstellingen stemmen hun aanbod over tien jaar af op de vraag naar bepaalde kennis en niet andersom. Dat maakt het onderwijs breder toegankelijk en het ontsluiten van kennis gemakkelijker. Studenten krijgen straks niet alleen studiepunten of vouchers. Ze kunnen die ook verdienen door zich in te zetten voor maatschappelijke doelen of activiteiten.

Het zijn enkele 'revolutionaire' ideeën die tijdens de sessie in Utrecht naar voren komen. Van Lieshout vindt vooral het verdienen van vouchers een goed idee. "Over vouchers op zich praten we, net als over levenslang leren, al twintig jaar. Maar ze kunnen zeker een ondersteunende rol spelen bij het creëren van een andere manier van leren die past binnen bedrijfsculturen en – operaties." Leren is meer dan alleen twee dagen per week naar school om bij te leren. In 2025 gaat het vooral om 'spannende e-learning' (online een opleiding volgen). Van Lieshout: "Marktpartijen hebben vaak een interessanter aanbod dan reguliere instellingen en spelen een grotere rol in het traject van levenslang leren. Private partijen brengen de revolutie eerder tot stand dan publieke." "Veranderingen aanbrengen in bestaande systemen is buitengewoon ingewikkeld. Ga net zolang met een goed idee aan de slag tot het groot genoeg is om de politiek te benaderen", aldus Kamerlid Vuijk.

Kennis overdragen

Uit de speerpuntdiscussies komt verder naar voren dat het niet meer gewenst is dat ouderen die bijna met pensioen gaan een stapje terug doen voor anderen. Geopperd wordt het Franse systeem in te voeren. Vakmensen gebruiken daar de laatste drie jaren van hun werkzame leven om kennis over te dragen aan een nieuwe generatie. Tegelijk moeten ouderen, ook na hun 65ste, middenin de samenleving blijven staan. Belangrijk is dat gemeentelijke overheden nadenken over hoe dat het beste kan. Bovendien is vrijwel iedereen het erover eens dat vakmanschap in een werkende samenleving, waarin banen voor het leven niet meer bestaan, cruciaal is. Het gaat er niet alleen om dat mensen een vak leren, maar vooral dat ze leren hoe ze moeten leren. Op de vraag wat de doelstellingen voor 2025, of in het geval van de PvdA 2050, zijn, zegt Jan Vos: "We gaan stap voor stap naar een CO₂-vrije samenleving toe. Ik hoop dat burgers daaraan actief bijdragen. Dat kunnen we vanuit Den Haag niet regelen." Talentmanagement is een toekomstwens van Peter van Lieshout: "Individueel steeds kijken wat mensen kunnen en hoe ze dat verder kunnen brengen. We moeten beslissingen over investeren in mensen naar een hoger plan trekken en ze niet, zoals nu, op twee keer een soort tienminutengesprek baseren." Zo levert een bijeenkomst over speerpunten voor de toekomst op zichzelf alweer nieuwe ideeën op.

Veiligheid belangrijker na aanslagen Parijs (Goede) gezondheid staat overal op één

Opvallend: gezondheid is het belangrijkste in alle regio's die hebben gediscussieerd over het Perspectief voor Nederland. Werkgelegenheid staat gemiddeld, maar niet overal, op plaats twee. Een goede toekomst voor volgende generaties staat op drie.

“Zorgen voor een goed pensioen scoort iets minder”, aldus Hans Stegeman, hoofd speciale projecten van de afdeling Kennis en Economisch Onderzoek (KEO). Dat is logisch, want wie gezond is en een baan heeft, bouwt vanzelf een behoorlijke oudedagsvoorziening op. Natuurlijk is de kwaliteit van de gezondheidszorg daarbij een gewichtige factor. Als het om verwachtingen gaat is ook goed onderwijs een dominant onderwerp, want cruciaal voor onze toekomst. Dat geldt eveneens voor een duurzame samenleving, waarbij dan wel de vraag opduikt of die toekomstbestendig is. Veiligheid komt daarna, maar aan het einde van de discussie blijkt dat dit aspect tijdens bijeenkomsten van na de aanslagen in Parijs zwaarder weegt dan daarvoor.

Verschillen

Stegeman heeft de uitkomsten van de regionale bijeenkomsten geanalyseerd en tijdens de landelijke bijeenkomst gepresenteerd. Hij merkt op dat in elke regio en elk departement andere zaken spelen of van belang zijn. Degenen die de lokale speerpunten landelijk uitwerken moeten daarom de verschillen samenbrengen en bepalen welke aspecten van belang zijn voor de vooruitgang die iedereen nastreeft. Stegeman legt dat uit aan de hand van drie thema's: het individu, het verdienvermogen en de leefomgeving: “We zien dat u ze, voor de toekomst en de vooruitgang van Nederland, eigenlijk alle drie vanzelfsprekend vindt. Belangrijk vindt u hoe het met uzelf gaat (gezondheid, werk). Dat gaat ook op voor onderwijs en wat u kunt verdienen. De leefomgeving speelt een iets minder grote rol.”

Wereldwijde trends

Gekeken is naar welke wereldwijde trends volgens de deelnemers aan de regionale bijeenkomsten impact hebben op ons aller toekomst. Innovatie en technologie voeren die lijst aan met 26 à 27 procent, macro-economie is de hekkensluiter. Dat is heel vanzelfsprekend, want macro-economie is de uitkomst van alle trends die zich wereldwijd voordoen. Stegeman: “De rest van de wereld – er is niet gevraagd hoe belangrijk we dat vinden – heeft uiteraard invloed op wat er gebeurt in een kleine open economie als de Nederlandse. Dan gaat het niet alleen over vluchtelingen die hier komen, maar ook over innovatie, geopolitiek en demografie.”

Voorspelbare én verrassende speerpunten uit de regio's

Honderden leden van De Maatschappij, relaties van lokale Rabobanken en tevens studenten van verschillende Hogescholen hebben aan de hand van twaalf thema's knelpunten aangewezen en logische, innovatieve, bijzondere en soms opmerkelijke oplossingen bedacht.

Onderwijs

Levenslang leren is over tien jaar de gewoonste zaak van de wereld. Daar zijn vrijwel alle regio's het over eens. Gevraagd naar hun verdere verwachtingen voor het onderwijs anno 2025 denken de leden in Waterweg-Noord (én Westhoek) dat diploma's straks niet meer doorslaggevend zijn voor werkgevers om met name IT-talent aan te nemen. Motivatie is veel belangrijker. Het huidige onderwijssysteem verhindert dat minderjarige jongeren als werknemer verder kunnen leren. Kennisinstellingen moeten de opleidingen die bedrijven zelf geven juist faciliteren. Ook andere regio's willen dat het onderwijsaanbod en de behoeften van het bedrijfsleven beter op elkaar aansluiten en vragen om meer flexibilisering (Leiden) en leerwegaafhankelijk studeren (Rotterdam). Twente vraagt om mentoren van het bedrijfsleven. Sommige regio's vinden onderwijs een goede manier om allochtonen te integreren, maar daarvoor moet, vindt Amsterdam, de basiskennis van iedereen omhoog. Dordrecht focust op meer passend onderwijs dat aansluit bij veranderingen in de zorg. Den Haag wil in 2025 een echte studentenstad zijn met meer hogescholen en studentenhuysvesting en, opmerkelijk, voldoende kroegen.

Zorg

Mantelzorgers spelen volgens veel regio's een steeds belangrijker rol, maar moeten worden geholpen met kennis en middelen. Het aandeel van de professionele zorg neemt sowieso af. Ondernemerschap en ondernemingszin komen daarvoor in de plaats, gesteund door een Zorgbank. Die zorgt, denkt Arnhem, bovendien voor de financiering van goede ideeën van excellente mbo-studenten. Ook de organisatie van de zorg verandert, mede doordat patiënten zelfstandiger worden. Bijvoorbeeld door, met behulp van slimme horloges, zelf hun bloeddruk en cholesterol meten. Speerpunt van andere regio's is dat meer professionals deel moeten uitmaken van ziekenhuisbesturen. Dat komt efficiëntie en inzetbaarheid ten goede. Amsterdam wil eenvoudige medische problemen, waar mogelijk, online afhandelen, zodat meer financiële ruimte overblijft voor een kwaliteitsverbetering van complexe zorg.

Sociale cohesie

Veel regio's willen de kloof tussen arm en rijk, jong en oud, autochtoon en allochtoon, verkleinen; juist in de waarschijnlijk nog verder geïndividualiseerde samenleving van 2025. Via gemengde projecten wil men scholieren al jong stimuleren elkaar, ongeacht afkomst of sociale status, te leren waarderen. Het ondersteunen van buurtinitiatieven kan eenzaamheid terugdringen. Overheden, bedrijfsleven en burgers kunnen door samen te werken helpen dat te realiseren. Door digitale communicatiemiddelen in te zetten verbetert de sociale cohesie. We moeten de multiculturele samenleving zien als een verrijking voor iedereen en daarop inspelen.

Welzijn

Welzijn heeft met sociale cohesie (meer sociale contacten tussen verschillende bevolkingsgroepen), gezondheid en het hebben van werk te maken, maar raakt ook aan wonen en economie. Amsterdam wil jonge gezinnen stimuleren te verhuizen naar de binnenstad en pleit voor optimaal gebruik van groene energie. De meeste regio's pleiten voor meer groene zones en het aantrekkelijker maken van stadscentra. De afbraak van het voorzieningenniveau moet over tien jaar zijn gestopt. Utrecht wil lokale regelgeving zo aanpassen dat burgerinitiatieven om leegstaande kantoren om te bouwen, bijvoorbeeld voor plaatselijke voedselproductie of tot culturele broedplaats, een kans krijgen. Ook elders moet de terugtrekkende overheid de bevolking meer ruimte geven voor het uitvoeren van welzijnsbevorderende initiatieven. De Achterhoek denkt dat behoud van onze cultuur en tradities daaraan een bijdrage kan leveren.

Werk

Automatisering en digitalisering zorgen voor afname van de werkgelegenheid én voor nieuwe kansen. Bijvoorbeeld in de cultuur- en recreatiesector (Arnhem) of bij innovatieve wetenschappelijke projecten, zoals het BioScience Park en Drone Valley (Leiden). Flexibel werken speelt straks een nog grotere rol dan nu. Opleiding en diploma's zijn geen garantie, maar een uitgangspunt. Vakmanschap blijft belangrijk, maar moet blijven aansluiten op de vraag vanuit bedrijven die steeds meer inzetten op continue innovatie, waarde- en co-creatie. Het vormen van leergemeenschappen kan daar, zeggen ze in Eemland, bij helpen. Zeeland hoopt in 2025 het Florida van Nederland te zijn, met meer werkgelegenheid op het gebied van toerisme, aquacultuur, onderwijs en onderzoek. Rotterdam wil Europees voorloper zijn wat betreft architectuur, voedsel en logistiek. Utrecht denkt dat technologische innovatie en toename van de deeleconomie straks zorgen voor duurzame groei. Den Haag legt er, net als andere regio's, de nadruk op dat overheid en bedrijfsleven de flexibelere arbeidsmarkt alleen kunnen faciliteren als zij samenwerken. Ten slotte: Twente wil straks, door de toepassing van nanotechnologie, de Tesla van de bouwwereld zijn en alle inwoners een 'kampioensbeleving' bieden.

Grondstoffen, voedsel en klimaatverandering*

In de strijd tegen klimaatverandering streven vrijwel alle departementen en regio's naar duurzame (bij voorkeur lokale en kleinschalige) voedselproductie en energieopwekking en vermindering

* Speerpunten grondstoffen, voedsel en klimaatverandering zijn in deze bloemlezing samengevoegd.

van grondstoffengebruik. De circulaire economie, waarin geen grondstof meer verloren gaat, staat hoog op hun verlanglijstjes. Daarom vragen ze om dwingende milieumaatregelen en het bevorderen van het opwekken van natuurlijke energie door particulieren en bedrijven. Amsterdam ziet graag daktuinen, windmolentjes, zonnepanelen of waterbassins op de daken. De regio's Arnhem en Leiden willen in 2025 op alle niveaus volledig zelfvoorzienend zijn. Rotterdam heeft energieneutraal als speerpunt, onder meer door energie-producerend vastgoed, en mikt daarnaast op een bio-gebaseerde economie.

Mobiliteit en infrastructuur

Amsterdam wenst – net als Utrecht – minder en schonere auto's in de stad. Dat laatste geldt ook voor bussen. Departementsleden willen de buitengebieden meer bij de stad betrekken, sommige gebieden een andere bestemming geven en meer woningbouw met bijbehorende infrastructuur realiseren. Arnhem gaat zich verder ontwikkelen tot logistieke 'hotspot' en fungeren als poort naar Duitsland, via het spoor, het water en de weg. De regio wil experimenteren met nieuwe vormen van mobiliteit in een groene omgeving en goede fiets- en ov-voorzieningen (ook via het water) bieden voor recreatie en woon-werkverkeer. Dordrecht blijft goede bereikbaarheid en infrastructuur zien als essentieel voor de verdere ontwikkeling van stad en regio. Daarnaast is een wens het transport over water te stimuleren. Verstedelijking, uitbreiden naar het westen (Leiden aan Zee), is een wens uit Leiden; waarbij men de auto zoveel mogelijk wil vervangen door elektrisch openbaar vervoer. De Zeeuwen zetten in op een nog betere noord-zuidverbinding tussen Rotterdam en Antwerpen en vervoermiddelen als lightrail, bus, watertaxi en elektrische fiets. Opmerkelijk is de wens een distributiecentrum voor drones te bouwen. De regio Middelburg blijft verder streven naar innovatie en opleidingen op het gebied van techniek en innovatie, verband houdend met mobiliteit en infrastructuur. De regio Waterweg-Noord, die een logistiek knooppunt herbergt, wil een betere regionale afstemming van mobiliteitsscenario's. Knelpunten zijn te voorkomen en files te vermijden door gedragsverandering en slimmer gebruik van techniek. Westhoek zet in op lightrailverbindingen (of metro) en andere slimme, mogelijk ondergrondse, transportsystemen in het Westland.

Technologie

De Waterwegsteden moeten de komende tien jaar uitgroeien tot een door techniek en creativiteit gedreven economische 'hotspot' en Amsterdam tot metropoolregio met een leidende positie op het gebied van gedeelde technologie in Europa en de wereld. Arnhem denkt zich over tien jaar te onderscheiden met duurzame technologie en Dordrecht zet in op 'high tech'-onderwijs. Biowetenschap moet uitgroeien tot de motor van de Leidse regio. Zeeland heeft de ambitie straks nog meer dan nu een internationaal kenniscentrum te zijn voor toegepaste technologie met opleidingen en onderzoeken op alle niveaus. Westhoek produceert in 2025 energieneutraal en wil Nederland helpen voorloper te zijn in het ontwikkelen van innovaties die de uitstoot van broeikasgassen reduceren. Twente wil over tien jaar wereldspeler zijn op het gebied van nanotechnologie en zorg. Natuurlijk zijn 'big data', 'internet of things' en een goede digitale infrastructuur tegen die tijd overal onmisbaar.

Demografie

Het bestrijden van de gevolgen van de vergrijzing is in veel departementen en regio's een speerpunt. De voorgestelde aanpak is echter overal anders. Arnhem vraagt (vitale) ouderen kennis en kunde door te geven door (internationale) studenten en/of vluchtelingen te begeleiden. In de Achterhoek ziet men de komst van veelal jongere asielzoekers als probaat middel om de vergrijzing te vertragen. Een snelle integratie van goedwillende vluchtelingen is daarom, net als in Zeeland, een van de speerpunten. Vergrijzing is ook tegen te gaan door jongeren in de eigen regio te houden of terug te laten keren. Dat kan, zoals Zeeland en Rotterdam verwachten, door te investeren in onderwijs en jongeren te begeleiden naar werk. Twente wil het platteland voor jong én oud aantrekkelijk maken door vermindering van regelgeving en flexibilisering van de bouw. Eemland ziet doorstroming op de woningmarkt als uitdaging en wil meer huurwoningen voor jongeren en zzp'ers. Het liefst 'elastisch', zodat ze kunnen meegroeien met de wensen van de bewoners. Amsterdam – dat denkt dat andere functies in het centrum onder druk komen te staan – en Dordrecht zetten in op de ontwikkeling van het toerisme, terwijl 's-Gravenhage juist prioriteit geeft aan het anders omgaan met korte, heftige levenscycli van veelal door technologie gedreven trends. 'Stadten' moet, zeggen Haagse deelnemers, door de introductie van exclusieve winkelconcepten, een beleving zijn.

Overheid en bestuur

De regio Middelburg introduceert de Vrijstaat Zeeland als proeftuin op het gebied van energie, sociale innovatie en toerisme (Zeeland als uitpufplek). Amsterdam gaat de softwaretechnologie die is gebruikt voor de regionale brainstormsessies, toepassen om burgers meer inspraak te geven. Online referenda staan ook op het wensenlijstje evenals de invoering van een basisinkomen en buurtzelfbestuur. Rotterdam wil het zelfregulerend vermogen van wijken vergroten en zorgen voor een ja-cultuur, waarin de overheid faciliteert en niet afremt. Opvallend is ook het feit dat Arnhem een sterk merk wil worden door de introductie van een creatief innovatiecentrum voor de Nederlands-Duitse grensregio. Provincies moeten zich volgens de regio opnieuw uitvinden. Veel regio's/departementen pleiten voor een efficiëntere bestuurlijke indeling van agglomeraties, bijvoorbeeld door gemeentelijke fusies of meer samenwerking. Eemland twijfelt: 'Werkt de democratie dan nog?'

Wereldtoneel

Arnhem ziet zichzelf straks als (re)creatieve en culturele 'hoofdstad' in een groene omgeving. Leiden heeft eveneens een opmerkelijk speerpunt: beginnen met de 'Chinesisering' van de samenleving als tegenwicht voor de huidige 'Amerikanisering'. Zeeland ziet kansen in de toenemende immigratie: een groeiend inwonertal dat de krimp van de eigen bevolking compenseert, waardoor de economie zich beter ontwikkelt. Ook ziet de regio mogelijkheden voordeel te behalen uit de klimaatverandering: een leerstoel waterbeheer ligt in het verschiet. Rotterdam denkt dat diversiteit de stad met al haar iconen kan grootmaken op het wereldtoneel.

